

1. Michaelis / Joh. Georg. / diff. de viro stante
inter Myrtos, Halle 1739.

2. Moller / Christoph Gottf. / diff. de Genuina
vorum Charakter et ypostasi notione,
Lippie 1738.

3. Mosheim / Joh. Laur. / diff. de Jesu Christo
vindice dogmatis de mortuorum ad
vitam reditu, Helmst. 1740.

4. Müller / Gottfr. Ern / diff. de papolatrici.
Lippie 1726.

5. Müller / phil. / diff. de jure Dei in Homines,
Jena 1707.

6. diff. de regno Israelii restauran.
do, Jena 1704.

7. crocodilus lachrimans, Jena 1733

8. diff. de Jesu Christo de andropo, Jena
1704

9. diff. de gloria mundi, Jena 1661.

DISSERTATIO THEOLOGICA

26

Exhibens
Quæstiones Nonnullas ex Articulo

DE

MAGISTRATU
POLITICO

PSEUDO-POLITICIS ALIISQUE OPPOSITAS;

Quam

Goële Fortunante Nostro

SUMME REVERENDÆ FACULTATIS THEOLOGICÆ
CONSENSU.

SUB PRÆSIDIO

VIRI CELEBERRIMI, MAXIME REVERENDI
atque EXCELLENTISSIMI

DN. GEORG. FRIDER.

MEYER / Rostoch.

Philosophiæ Doctõris, nec non SS. Theologiæ Licentiati,
DOMINI FAUTORIS, ac studiorum meorum Promõtoris
omni obseqvii & honoris cultu æviternum
suspiciendi, venerandi

IN

ALMÆ ROSTOCHIENSIS

AUDITORIO MAJORI Anno 1706. d. 14. April.

Placido Clariss. Dnn. Commilitonum Colloquio

Sistit

ULRIC. CHRISTOPH. VOEGE,

Semlcv. Pomeran. SS. Theol. Studiosus.

ROSTOCHII,

Typis NICOLAI SCHWIEGEROVII, Ampliff. Senat. Typogr.

V I R O
GENEROSISSIMO atqve ILLUSRI, DOMINO,
DOMINO
JOACHIMO CHRIS-
STOPHORO de **SESLAW/**

Serenissimæ atqve Celsissimæ Mecklenburgensium Viduæ
Ducissæ Consiliario Intimo, Hæreditario Domino
de **Semlow/ Forckenbeck/ Lübbin &c. &c.**

Nec non

GENEROSISSIMIS MAXIMEQUE STRENUIS DOMINIS,
DOMINO

PETRO de **GOEBEN/**
DOMINO de **Semlow/ Forckenbeck &c.**

DNO: FRIDERICO
de **ITZEN/**
Hæreditario DOMINO de **Hünnerland &c.**

Domini & Mœcenatibus suis Maximis, æ ternum submissè colendis
DISSERTATIONEM hanc THEOLOGICAM, Addito pro IPSORUM
salute Omnigena Voto devotissimo,

In grati

Pro maximis in Parentem & tenuitatem meam collatis beneficiis.

ad ulteriorem sui suorumqve licet exiguorum studiorum
commendationem

offerit & consecrat
ILLUSTRIS AC GENEROSISSIMORUM
EORUM NOMINUM

Servus ac Cultor submissè devotus
ULRICUS CHRISTOPHORUS VÖEGE,

Goële Fortunante!

QUÆSTIO I.

An summa Potestas s. Majestas immediate sit à DEO?

§. I.

Irca hoc quæsitum tam variæ & dissonantes sententia occurunt, ut celeberrimus *Grotius* adfirmare haut dubitaverit; rem per se haut ita expeditam, ex tam variis sententiis multo impeditionem esse redditam. Omnia sententiarum divortia in medium producere nec temporis, nec pagellarum angustia permittit. Nonnulla tamen, quæ fieri poterit brevitate, recensibimus. **STEPHANUS JUNIUS BRUTUS**, qui ab *Illustri Bæclero* seditiosis annumeratur, in *vindicta contra Tyrannos*, Majestatis immediatam originem à populo derivavit. Quis genuinus hujus scripti autor, de eo adhuc inter eruditos disquiritur? *H. Grotius*, *Philippum Mornæum*, *B. Zieglerus*, *Hubertum Langvetum*, *B. Scherzerus* ad *Hulfem*. brev. p. 1644. & cum eo alii *Theod. Bezan* genuinum hujus scripti autorem faciunt. Nos non tam de Autore, quam de sententiâ Autoris impræsentiaram solliciti sumus. **JOHANNES MILTONUS** celeberrimus ille *Anglus* in *Defens. pro Populo Anglicano contra Claudii Anonymi alias Salmæsi defensionem regiam* itidem asserit: Majestatem originem suam habere à populo. Hinc scribit p. m. 29. edit. in 4. Londini 1657. *Reges ea solum ratione, quæ omnia cum maxima tum minima à DEO fieri & constitui dicuntur, à DEO esse constitutos.* Et p. 30. *Populus, inquit, ubicumq; sine DEO manifesto Regem creavit, potest eodem jure suo regem rejicere.* Tyrannum sane collere, quam constituere divinius est; plusq; *DEI* cernitur in Populo quoties institutum abdicat regem, quam in rege qui innocentem opprimit populum. Plures hujus fursuris flosculos ex hoc scripto colligere, nec necessarium, nec utile est. Erudito Lectori patebit; Miltonium malam causam bene defendisse. Ab hac Miltonii sententiâ non, procul abit *Dn. D. Virriarius*, cujus verba ap. *D. Jägerum* in *Colleg. MSS. in Groc. L. de J. B. & P.* ita sonant: *Princeps notorios imperii sui terminos excedens, hoc ipso desinit esse Princeps & evadit Privatus, quia tota*

A

Potestas,

Potestas, quæ Principem facit, consistit in Legitimo imperio, ex quo nascitur obligatio in subditos: ubi autem desinit in Principe legitimum illud imperium, desinit quoque subditorum obligatio. THOMAS HOBBIUS in *tract. de cive* (ex quo ultro sequi non Machiavellissimum modo, sed & Atheissimum pronunciat *Dn. D. Sonntag* in *Disp. de superem. Mag. Cbrist. p. 26.*) defendit; Originem summæ potestatis esse à mutuo metu tanquam à causa movente & impellente, proximam autem efficientem esse pactum. Illustris SAMUEL PUFFENDORFIUS, cujus summam eruditionem submisso animo veneramur, in *Tract. de J. N. & G. Lib. VII. c. III. §. 1.* statuit: summum imperium proxime & immediate resultare ex pactis, quibus civitas coaluit, posita sc. in populo submissione, & in altero Rege sc. vel Principe submissionis acceptatione, tanquam qualitatē quandam moralem; Nec tamen dici posse, quod Princeps jure tantum humano imperium habeat, cum DEUS velit & pobet imperia; Nam cum in magna hominum multitudine Lex naturalis commode exerceri nequeat citra imperium civile, patere. DEUM qui legem istam instituantur, injunxerit, præcipere quoque ut Societates civiles instituantur, quatenus tanquam media excolendæ legi naturali inserviant. DN. D. KULPIS ap. *Jägerum*, c. 1. hæc de materia differens, distinguit inter causam universalem & proximam: DEUM Imperii civilis causam esse universalem, utpotè à quo imperandi & parendi ordo sit institutus. Proximam vero esse pacta hominum in civilem Societatem Coëuntium, ex illis enim majestatem tanquam qualitatē moralem resultare, quæ sententia judice celeb. *Jägero* non nisi in modo loquendi differt à Puffendorffiana. TESMARIUS mavult cum communiore sententia distingvere inter *immediatum* & *mediatum*; summam potestatem in Rege aut Principe non esse à DEO immediate, sed mediate. DN. OBRECHTUS in *Observat. suis ad Grot.* distinguit inter *essentiam* & *existentiam*: civitatem ait, esse subjectum summæ potestatis ratione *essentiæ*; Regem autem vel Principem esse subjectum *existentiæ*, quæ Philosophia ex imis *Metaphysicæ* visceribus desumpta esse videtur. Alii adhuc aliter sentiunt: Communis autem nostratum Theologorum sententia est, summam potestatem esse immediate à DEO; designationem personæ in Regnis electivis stare apud populum, eaque à magni nominis *JCtis* & *Politicis*, quæ à

& à Patribus jam dudum approbata est, ceu ex infra dicendis luculentissimè constabit.

§. II. Ut nunc tandem exponamus, quanam ex hactenus adductis sententiis nobis placeat, salvâ dissentientium autoritate ultimam illam in nos defendendam sumimus. Antequam vero argumenta nostra adferamus, quædam supposita præmittenda erunt (I.) est. Potestatem hanc, quæ in Regibus dicitur Majestas, non esse aliquid physici, quasi à DEO infundatur Regi, aut Principi per modum qualitatis, sed esse aliquid morale, ortum ex dispositione divinâ, quâ per Legem quoque sancivit, ut potestas hæc sit sancta & inviolabilis, & cui resisti non debeat: sicut ergo legum divinarum autoritas & vis coactiva non est aliquid physici, sed morale, ita nec potestas & vis imperativa in Regibus vel Principibus. (II) De summâ potestate. s. majestate non ex modo habendi judicandum esse, uti quidem facit *Hobbes* summam potestatem esse judicans, quæ per successionem defertur, non autem quæ per electionem, in *Leviatb.* c. 19. p. 96. Perinde etiam esse, sive quis regnum possideat jure pleno proprietatis, sive diuturno, sive temporario, cum duratio ad essentiam potestatis summæ nihil conferat. Vid. *Hugo Grotius de J. B. & P. l. 1. cap. 3. §. 11. p. 95. sqq.* *Zieglerus de jur. Majest. lib. 1. c. 1. §. 41. 42.* *Conringius in Dissert. de Regn. §. 4. dissentientibus* *Hobbes de Civ. cap. VII. §. 16. p. 134.* *Bodino de Repub. Lib. 1. c. 8. in princip.* *Puffendorff. de jure Nat. & Gent. Lib. VII, c. 6. §. 15. p. 974.* aliisque. Quæ ad nominis majestatis evolutionem pertinent, tradunt *Magnif. Dn. D. Petrus Mascovius JCeus Grypswaldensium longe celeberrimus, Affinis noster siliaci cultu prosequendus in Diss. de jure majestatis Ecclesiastico Cap. 1. §. 3.* *Celeb. Job. Christoph. Rosteuscherus in Diss. de Præcipuis majest. juribus, Gedan. Anno 1688. habit: M. Augustinus Lemmius in Diss. I. de Orig. Majest. civilis §. 1. sqq. Wittenb. An. 1687. habit:* Nunc dico: *Majestas immediate est à DEO.* Prob. (I) *ex Scriptura S. & quidem (a) ex Prov. VIII, 15. 16.* ubi Salomon asserit; Per Sapientiam Reges regnare & potestates decernere justitiam. Sapientia h. l. non denotat creatam, sed increatam, non habitualem prudentiam, sed sapientiam personalem, h. e. Filium DEI, id quod luculenter evincunt prædicata v. 14. occurrence: Ubi hæc Sapientia dicit: meum est consilium, mea est prudentia &c. quæ non nisi personæ subsistenti competunt. Conf. B *Job. Adamus Osiander*

in Typo legis nat. p. 21. Nunc arguo: Quicumque per sapientiam increata regnant, illi suam majestatem s. summam potestatem ab increata illâ sapientia habent, non vero ab hominibus, contradistinctis sapientiæ increatæ atqve hanc potestatem instituentis. Atqui Reges per sapientiam increatam regnant. Ergo. Major propositio ex ipsis terminis constat, ubi tamen observes velim particulam PER non causam instrumentalem, sed principalem & immediatè producentem denotare. vid. B. Scherzerus in System p. 719. Minor fundata est in dicto. Ulterius arguo: uti huic Sapientiæ tribuitur creatio, quæ est immediata operatio, ita per sapientiam hanc reges regnant immediatè, non mediate per homines. Prius textus evidentissimè evincit: posterius ex eo probatur, quia si regnant reges per homines, sequitur; homines proximius influere in illam potestatem quam DEUS, quod tamen textui adversatur, à cujus litera non recedimus nisi nos cogat summa necessitas (b) *ex Rom. XIII, V. 1. sq. Non est potestas nisi à DEO.* Quibus verbis DEO tanquam unica causæ origo summæ potestatis adscribitur. Nam particula exclusivâ NISI omnem concursum sive coefficientiam aliam excludit, & nullum aliud principium admittit præter solum DEUM. Hoc patet ex ipso contextu; addit enim Apostolus: *Quæ autem sunt potestates, à DEO sunt ordinatæ s. constitutæ.* Grotius de J. B. & P. l. 2. 7. & cap. IV. §. 4. num. 1. & cum eo, ut videtur, celeberrimus Dn. D. Beermannus Medit. Polit. XII. §. 4. ultima hæc verba ita exponunt; & DEO sunt ordinatæ i. e. approbatæ & quasi ordinatæ & constitutæ, conf. B. Oslander, in Comm. in Grot. Porro confirmatur nostra expositio hac ratione: Sicut alias Theologi Orthodoxi rectè colligunt; justificationem nostram unice esse ex FIDE, citra concursum bonorum operum, quicquid etiam Pontificii, Pietistæ aliiqve ogganniant, quia Gal. II. 6 dicitur hominem non justificari NISI per fidem: ita pariter emphasis hujus particulæ hoc loco merito urgetur. De cætero lege in hæc verba B. Gerbardum L. de Magistr. §. 34. B. Calovium in Theol. Apostol. Rom. Orac. LXXIX. p. 442. Coccejus Tom. II. opp. Comm. in Ep. ad Rom. f. 564. sq. Hisce scripturæ dictis (c) ea adjungi poterunt, in quibus peculiaria nomina Regibus Principibusq; tribuntur. En! appellantur vicarii DEI 2. Paralip. XIX, 6. non populi: Conf. Sap. VI, 5. Argumentor:

Qvi-

Quicumque sunt vicarii DEI, non Populi, illi suam potestatem & Majestatem non à populo; sed ab ipso DEO acceperunt. Atqui Reges Principesque sunt vicarii DEI, non populi. Ergo. Consequenter majoris firmo stat. talo, quia vicarius potestatem suam vicariam à principali accipit & plane non à Populo. Sic Vice-Rex Neapolitanus non accipit à Populo potestatem, sed à Rege Hispaniæ. Minorem propositionem ipsum dictum confirmat. Porro vocantur *Ministri DEI* Rom. XIII, 4. At vero qui minister est, ille potestatem à Domino, non ab alio accipit. conf. *Dn. M. Lemmius c. l. s. XIX. 199.* Ex hæcenus dictis, quilibet facili negotio colligere potest, distinctionem *Dn. Tesmarii* aliorumque inter immediatum & immediatum, quasi Populus habeat immediatè majestatem eamque conferat, DEUS verò mediate, haud subsistere posse. Unde enim populus eam accepit potestatem? aut à se, aut à DEO. Non à se, hoc ipsa sana ratio dicitur. E. à DEO. Ex mente *Tesmarii* sensus verborum Pauli hic esset: Vos populus, qui immediate à DEO summam potestatem accepistis, estis minister DEI; Rex vero in quem vos transtulistis hanc potestatem, est minister vester immediate & non DEI, nisi mediate & reductivè. Atqui ita Rex minister est DEI, quatenus est ministrorum DEI. Quæso quid hoc aliud est, quam verba Spiritus Sancti in alienum torquere sensum? Hoc sane si Apostolus dicere voluisset, sine ambagibus & expressis verbis mentem suam declarasset h. m. Imperator vester, immediate est minister vester; à vobis primo dependet ejus autoritas & Majestas & mediate à DEO. At vero hoc non dicit, sed Reges & Principes c. l. ministros DEI appellat, nunquam vero populi. In hac ergo sententia persistendum est, ne ipsum Spiritum S. qui est spiritus veritatis, impudenter reformare videamur. *Prob. (II.) Rationib.* & quidem (1) Si vis obligativa in legibus Regum & Principum, aliorumque, qui summam gaudent potestate, non nisi à solo DEO immediate provenit, sequitur, Potestatem Regum Principumque originem habere à DEO. Atqui prius verum est. Ratio; quia obligatio illa non tantum ad actum exteriorem, sed etiam pertingit ad usque conscientiam eamque stringit. Jam vero notum est, forum conscientiam plane non pertinere ad populum, sed tantum ad DEUM; vid. *B. D. Jac. Henningi Disp. de Dominio conscientie solè DEO vindicatio.* Posterius ex eo suum accipit robur; quia summam

potestates in legibus suis & per eas etiam inducunt obligationem in conscientiam vi potestatis. (2) Sicut Patria potestas originaliter est à DEO & fundatur in præcepto quarto legis moralis, ita & potestas illa summa, sive in Monarchia, s. Aristocratia, s. Democratia resideat, ab eodem autore proficiscitur & in eadem lege fundata & stabilita est. Nam præceptum de honore Parentum obsequioq; illis debito etiam apud Gentiles ita acceptum est Magistratura & explicatum, ut Parentum vocabulo omnes significarentur, qui aliis imperio præsuunt. Hoc supposito, ex illo Decalogi dictamine omnis imperandi parendiq; ordo derivatur. Vid. *Bæleerius* Comm. in Grot. p. 199. conf. *B. Theod. Thummius* in *Explicat. Decal.* p. m. 162. sq. Prob. (III.) *Testimoniis tam Theologorum, quam Istorum.* Theologi communiter ita sentiunt. conf. *B. Gerhardus* in *LL. Theol. L. de Magistr. Polit.* *B. Matthias Hasenrefferus* in *LL. Theol.* p. 597. *B. Albertus Grauerus* in *Præf. in A. C. P. II.* p. 341. sq. *B. Bartholom. Battus* in *A. C. P. III. Disp. II. §. XXIII.* sq. *B. David. Lobeckius* in *A. C. Disp. XVIII.* p. 404. *B. Scherzerus* in *Brev. Hulsem.* 1551. *B. Rudrauff* in *Instruct. Theol. L. de Mag. Pol.* *B. J. A. Osiander* in annot. ad Grot. th. 6. *B. Jac. Henningius* in *Disp. de Jure fidelium &c.* Magnif. Dn. D. *Fechtm* in *Sylog. Controvers. Disp. XLIII. tb. V.* *Christ. Köhrenssee* in *Disp. de Maj. Civil. orig.* Ex Jctis idem adserunt *B. Zieglerus* in *Grotium* p. 126. sq. *Salmasius* in *Defens. reg.* *B. D. Andreas Amselius* in *Disp. de majoribus Majestatis juribus, quam A. 1682. Rostochii* sub ejus præsidio defendit *Illustrissimus comes Adamus Ludov. Löwenhaupt* c. 1. §. 1. aliique, ut hæc vice Patres, qui magno numero pro hæc sententiâ stant, silentio prætereamus.

§. III. Nunc ordinis ratio postularet nostrum de supra adductis sententiis iudicium; cum vero prolixum nimis foret, omnes illas sub examen vocare, hac vice saltem rationes Illustris *Puffendorffii*, quibus suam sententiam corroborare conatur, modestè ponderabimus. Obvertit autem ille (I) *Si potestas aut majestas in Regibus immediate esset à DEO, tum sane æqualis esset in omnibus Regibus & Principibus, easdemq; haberet proprietates, durationis, perpetuitatis aut successionis, vel si quæ alia sunt. At hanc æqualitatē non esse patet, in quibusdam enim est potestas simpliciter monarchia, ut in regno Turcico, aut Gallico, in quibusdam cum temperamento Aristocratia, uti est in Imperio Romano; item quibusdam regibus data est potestas non solum Personæ, sed etiam ejus generationi, ut sic dicam i. e. ut possint ad Filios vel nepotes dignitatem transferre, aliis vero datur pro persona*

sona imperante tantum & sine successione prole, uti est in regno Polonia. Variæ itaque illæ dominandi rationes non sunt ab institutione divinâ, sed ab humana, ab eâ enim talis varietas provenit. Resp. (I) Recte docent supra allegati Politici Supp. II. durationem nihil conferre ad essentiam summæ potestatis, nec ex quantitate extensiva, sed intensivâ qualitate summam potestatem dijudicandam esse, cum non quam multis, sed quam libere aliquis imperet, videndum sit, adeo ut Regia potestas, unius licet provinciæ, imo urbis, modo superiorem aut æqualem in civitate non agnoscat, summa tamen sit maneatque potestas. conf. Dn. Rosiensis *iberus* c. 6. p. 5. S. III. Resp. (2) Licet determinationes, restrictiones & limitationes potestatis talis sint ex pacto, recte tamen dici nequit, quod potestas ut talis, ex pacto resultet, ut Puffendorffius putat, si enim ex pacto humano resultat, quomodo potest esse originis divinæ? conf. Franciscus Burmannus in *æcon. fœd. Lib. VIII. Tom. II. c. IX. p. m. 505. 19.* Obvertitur (II.) Petrum in *Epist. I. c. II. v. 13.* dicere: *Parendum esse Magistratui tanquam humane creature. Si ergo parendum Magistratui, tanquam humane creature, tum sane illi non potest obediri tanquam à DEO immediate existenti, alias enim non esset humana creatura; Sed divina, quod enim immediate à DEO est, id non humanum, sed divinum est.* Resp. (1) Comittitur heic fallacia *ψευδευγυσις*. Nam magistratus dicitur humana ordinatio, (a) objective, quod inter homines fiat & ex hominibus desumatur (b) effective, quod instrumentaliter per hominum consilia constituitur, uti formæ rerum publicarum ab hominum consiliis illas constituentibus pendent, ut ut non sine divinâ providentia (c) quia in commodum humanæ societatis destinantur & ordinantur. Vid B. Schomerus in *Exeg. in b. l. Fridem. Boehmann. in Annot. ad Huit. Löt. XXVII. p. 788. S. 8.* Christoph. Sonntag in *Disp. de Supereminencia Mag. Christ. A. 1702. Altorsî habit. p. 8. S. 7.* B. Battus c. 1. S. XXV. Lobeckius c. 1. p. 404. S. 8. & 9. Nicolaus Arnoldus in *Luce in Tenebr. P. II. ad b. l. Job. Coccejus Tom. VI. Opp. fol. 748.* Resp. (2) Magistratus expresse vocatur ordinatio divina Rom. XIII, 1. conf. quæ supra dicta sunt. *Excip. ad rationem 2. supra datam: Circa quartum præceptum Decalogi, quo obsequium erga imperium civile sancitur, observandum est, per illud non excludi causas proximas, quibus imperium productum fuit. Sicut præceptum de furto non faciendum originem Domini non excludit.* Resp. (I.) Omnino per præcepta legis moralis excluduntur causæ proximæ. Et impium sane est dicere

cere, DEUM tantum esse causam remotam hujus præcepti, causas autem proximas esse homines, populum V. gr. causa remota non attingit ita effectum, uti causa proxima, quis autem affereret vim imperandi, quæ in quarto præcepto sancitur, non ita attingere DEUM, quemadmodum attingit populum. (II.) Legem moralem pœnam dicitare maledictionem æternam vel Tyrones norunt; an autem DEUS tanquam causa remota, & populus tanquam causa proxima hanc dicitant maledictionem? (III.) Instantia ex præcepto de furto non faciendo desumpta nostram veritatẽ non infringit, multo minus destruit. Nam origo dominiorum non est causa proxima furti, sed est hypothesis quædam, ut celeb. Jägerus loquitur, non causativa furti, sed ipsi è diametro contraria, nam ut dominia rerum in vado essent, ideo furtum est prohibitum, non productum. Plura circa hanc controversiam qui desiderat, conferre poterit *M. Lemmii Dissert. Polit. post. de Majest. Civ. div. orig. S. XI. sqq.*

QUÆSTIO II.

An Magistratus habeat potestatem propagandi religionem per violenta media?

S. II.

PRO affirmativâ sententiâ omnibus lacertis militant sanguinarij PONTIFICII, quorum communis vox est: Hæretici ferro & igne necandi sunt. Conf. ex multis *Thomas 2. q. 16. art. 8. Gregorius de Valentia 1. 3. disp. 1. q. 11. Bellarminus 1. 3. de Laicis c. 21. Gresserus in Vita Ignatii Lajole 1. 2. c. 6.* eamque ipsâ praxi satis confirmant. Hinc religionem universam unius hominis, Pontificis sc. Romani, placito & nutui subjiciunt. Quam sententiam in systematibus Theologorum passim refutatam vide. conf. *B. Jacob. Henningii Disp. de Dominio conscientia soli DEO vindicato A. 1686. Gryphisw. habit. Dn. D. Libberri Disp. Inaug. de propagat. fidei Sc. A. 1690. sub præsid. Magnif. Dn. D. Quistorpii habit.* Placet tamen eadem sententia quibusdam PSEUDO-POLITICIS, quorum in numerum jure merito refertur (I.) THOMAS HOBBS, qui Religionem juxta cum discrimine boni & mali generatim à nutu Principis suspendit, & ad leges civiles, quæ in ipsius sunt potestate, satis audacter reducit. Conf. *si placet Tract. de Civ. c. VI. Artic. 9. Sc. XII. p. m. 190.* (II.) BENEDICTUS SPINOSA, qui in *Tractatu Theol. polit.* inter alia hæc producere haut veritus est: Sa-

era Christianorum solius Juris summarum potestatum esse, neminem nisi ex eorum auctoritate vel concessu, jus potestatemq; eademque administrandi, eorum ministros eligendi, Ecclesie fundamenta ejusq; Doctrinam determinandi & stabilendi, de moribus & peccatis actionibus judicandi, aliquem excommunicandi, vel in Ecclesiam recipiendi, nec deniq; pauperibus providendi habere.

§. II. Nos negativam amplectimur. In antecessum autem supponimus; Falsum esse, discrimen boni & mali, justi & injusti promiscue & simpliciter ab arbitrio magistratus dependere, ut statuit *Hobbius* supra allegatus. Probo suppositum (I) quod cultum DEI attinet, is non ex hominis, sed ipsius DEI voluntate addiscendus est. conf. Matth. XV. 9. Idque non tantum privati homines, sed & speciatim illi, qui coronâ & scepro præfulgent observare tenentur. vid. Deut. XVII. 18. 19. (II) nec justus injustique moraliter spectati ratio Principis nutui arbitrioque relicta est. Illa enim omnem principum voluntatem antevertit; Magistratui auctoritatem, subdito obsequium, omnibus mutuum amorem imperat. Cordibus & magnatum & inferiorum adeo firmiter impressa, ut auctoritate humana minimè evelli possit Rom. II. 14. conf. B. *Henningius* c. I. Hoc supposito assertionem hanc adversariis oppono: *Magistratus non habet potestatem propagandi religionem per violenta media.* Prob. (I) quia Magistratus non habet Dominium in conscientias, vel non potest conscientias cogere. Arguo: Quicumque non habet dominium in conscientias, ille quoque non habet potestatem propagandi religionem per violenta media. Atqui Magistratus non habet dominium in conscientias. Ergo. Majoris veritatem qui non videt, eum talpâ cæciorē esse oportet. Quid enim propagare religionem per violenta media, aliud est, quàm sibi dominium in conscientias vindicare? quid aliud est, quam cogere conscientias? Minorem hoc pro syllogismo adstruo: Quicquid (1) soli DEO competit. (2) omne potestatis humanæ fastigium longè transcendit. (3) eosque, qui summa gaudent potestate, ligat ac obstringit; illud Magistratui adscribendum non est. Atqui Dominium in conscientias (1) soli DEO competit (2) omne potestatis humanæ fastigium longè transcendit (3) eosque, qui summa potestate gaudent, ligat, ac obstringit. Ergo. Majoris veritas iterum in aprico posita est. Minorem quoad singula membra probo. Primum membrum hoc est: *Dominium in conscientias soli DEO competit.* Arguo: Quodcumque Deus solum, in quo leges scribit, & templum, in quo habitat, sibi fecit,

in illud soli DEO competit dominium. Atqvi cor humanum (quod fumitur pro conscientia i Sam. XXV. 31. Ezech. XIV. 5. i Joh. III. 20. 21.) DEUS sibi solium ac templum fecit. Ergo. Majoris consequentia ex eo probatur; quia nemo mortalium loca soli DEO sacra privati juris aut usus facere potest, nisi sacrilegium committere velit. Minor fundata est in ipsis sacris literis conf. Prov. XXIII. 26. Jerem. XXXI. 33. 1. Cor. III. 16. *Secundum membrum hoc est: Dominium in conscientias omne potestatis humana fastigium longe transcendit.* Argumentor: Ad quodcunque requiritur virtus infinita, lux cœlestis, vis verticordia, illud transcendit omne potestatis humanæ fastigium; Atqvi ad Dominium in conscientias requiritur virtus infinita, Lux cœlestis, vis verticordia. Ergo. Ulterius argumentor: Quicumque non habet virtutem infinitam, lucem cœlestem, vim verticordiam, illi nec competit dominium in conscientias. Atqvi Magistratus non habet virtutem infinitam, lucem cœlestem, vim verticordiam. Ergo. Major ex antecedenti patet. Minor probatur hoc Syllogismo: Quodcunque in sacris literis soli DEI tribuitur, illud magistratui; qui à DEO suam habet auctoritatem, haut competit. Atqvi virtus infinita soli DEO in sacris literis tribuitur, E. Major ex terminis constat. Minoris probatio in promptu est. Quæso, quis est, qui nos illuminat? DEUS. Psal. CXVIII, 27. Quis est, qui cor novum in nobis creare potest? respondet David; DEUS Ps. LI, 12. Quis est, qui corda hominum flectit, cognoscit & scrutatur? DEUS, Ps. XXXIII, 14. Prov. XXI, 1. Prov. XVII, 3. 1. Reg. VII, 39. & ille quidem solus Jer. XVII, 9. 10. Nunc iterum arguo: Quicumq; nec jus ad Dominium, nec potentiam in Dominio requisitam, nec vires cognoscendi habet, ille temere sibi vindicat Dominium. Atqvi Magistratus &c. Ergo. Res in propatulo est. *Tertium tandem membrum ita sonat: Conscientia eos quoq; qui summâ gaudent potestate, ligat ac obstringit.* Argumentor: Quidquid eos quoq; qui summa gaudent potestate, ligat ac obstringit, illud ab ipsis vim & modum non capit, nec sub coactionem civilem cadit. Atqvi conscientia &c. Ergo. Consequentia majoris probatur; quia facultas leges scribendi expirat, ubi ad legem superioris adstricta est potestas. Minorem confirmant loca scripturæ Rom. II, 6. Act. XVII, 31. conf. B. Frid. Balduinus in Cal. Conse. Lib. II. s. 6. p. 97. Prob. (II.) quia propagatio religionis per media violentia non servatur.

nam dat mentem & pacem. Arguo: Quicquid conscientiam non pacat, sed turbat & sub terroribus relinquit, illud illicitum est. Atqui propagatio religionis per media violenta conscientiam non pacat, sed turbat, & sub terroribus relinquit. Ergo. Majorem confirmat scopus conversionis, qui est traducere conscientiam in meliorem statum & extra condemnationis aeternae periculum ponere. Minor ab ipsa experientia variisque exemplis dudum comprobata est. Prob. (III). *quia propagatio religionis per media violenta tum praxi ab ipso Spiritu S. praescripta, à Christo ejusq; Apostolis adhibita, tum primitivae Ecclesiae repugnat.* Argumentum hoc erit. Quicquid repugnat (1) praxi ab ipso Spiritu S. praescripta, à Christo ejusque Apostolis adhibita (2) primitivae Ecclesiae, illud Magistratus politicus in se suscipere non debet. Atqui Propagatio religionis per media violenta repugnat (1) praxi ab ipso Spiritu S. praescripta &c. (2) primitivae Ecclesiae. Ergo. Major probatione non indiget. Minor probatur (1) Methodus à Spiritu S. praescripta & ab ipso Christo adhibita haec fuit. Haereticos frustra adhibitis adhortationibus debemus cavere & vitare 2. Cor. X, 8. Tit. III, 10. 1. Tim. VI, 5. falsa eorum dogmata declinare Tit. I, 9. 10, 11. Os eorum (sc. verbo, non ferro & flammis) obturare tenemur. E. non necare. Si Christus abeuntes, ut redeant, suaviter est adhortatus, uti Joh. VI, 67. docetur, ultro consequitur; Magistratum politicum alio procedendi modo uti non debere (2) Primitiva N. T. Ecclesia haereticorum dogmata quidem damnavit, sed non ferro delevit, licet multi, ut historiarum monumenta produnt, anxie id desiderarint. Prob. (IV) Hisce *varia Testimonia* nostram sententiam confirmantia addi possunt. Producimus *Tertullianum* qui *Lib. ad Scap. cap. 2.* scribit: *Nec Religionis est cogere religionem, quae sponte suscipi debeat, non vi.* Idem propugnat *Lactantius Lib. V. instit. div. c. XXI.* Audiamus *Gregorium lib. II. Epist. 15. quae sincera Dist. 45.* ita differentem. *Qui sincere intentione extraneos à Christiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis, non asperitatibus debent studere, ne quorum mentem reddita ad planum ratio poterat revocare, Pellat procut adversitas.* Hanc veritatem Imperatores Regesq; approbarunt. De Imperatore *Ferdinando I. Thuanus Lib. 6. Histor. ann. 1564.* testatur: *In Religionis negotio non igne & ferro grassari, ad quod ipsum & Galliae Regem plerique hortabantur; sed colloquiis, disputationibus, amicis collationibus,*
 Con-

Conciliis denique, s. Nationalibus, sive œcumenicis rem gerere tutius judicabatur. Imperator *Maximilianus II.* sæpissime professus est: nullam esse intolerabiliorem tyrannidem, quam dominari velle conscientis. Ita & alii plures. *Theodoricus Gothorum Rex* scribit: Religionem imperare non possumus, quia nemo cogitur, ut credat invitus. Vid. *Cassiodor. Lib. 2. Variar. Epist. 27. Bodinus lib. II. de Republ. c. VII. p. 758. Henricus III. Galliarum Rex*, postquam Calvinianam Religionem satis superque persecutus fuisset, tandem vi veritatis coactus dixit: conscientia dominium non ad Reges ullosve pertinere Magistratus. conf. *Josephus Acosta lib. 1. de procuranda Indorum salute c. 4. Petrus Gregorius Tolozanus lib. 2. de Republ. c. 4. Bodinus lib. II. cap. VII. de Republ. B. Jacob. Henningius c. 1. B. Samuel Pomarius in scripto: Bewiesener ungeredchtester Gewissenszwang contra Hicroib. Boranowski P. I. & II. B. Job. Gerhardus in Exposit. Elenct. Evang. p. 375. sqq. B. Fridericus Balduinus in Diss. de hereticis. Seberzerus in System. p. 725. 199. aliiqve conf. adhibita cautela Dn. Thomastus in Diss. de Jure Principis circa adisphora p. 25.*

S. III. Objicit (1.) Hobbes: Subditos facere debere omnia, quæ Domini exigunt Col. III, 20. Qvo & refert locum Matth. XXIII, 2. Resp. (1.) ad locum Col. III, 20. Comitti fallaciam à dicto secundum quid ad dictum simpliciter. Quilibet Magistratui obedientiam præstare tenentur, sed in Sphæra civili & quatenus vicariâ gaudent autoritate. Et vel solum dulcissimi nostri Salvatoris effatum hoc restringit negotium: Date Cesari, quod Cesaris est, sed sic, ut reservetur Deo, quod Dei est. conf. B. Sebast. Schmidius in Comm. in Epist. ad Coloss. p. m. 232. B. Schomerus in Exeg. in b. Joh. Coccejus Tom. V. opp. Comm. in b. Ep. f. 151. Nicolaus Arnoldus in Luc. in Tenebr. P. II. p. n. 446. David Knibbe in der Erklärung der Epist. Pauli ad Coloss. P. II. p. m. 604. Resp. (2) ad locum Matth. XXIII, 2. Peccat Hobbes *ψυδραμνησία*. Unde enim probabit; Cathedram Moysis ad autoritatem civilem, quæ tum temporis apud Judæos exigua erat, pertinere? Sunt, qui per Cathedrâ Moysis, doctrinâ Moysis intelligunt, ita ut phrasis *sedere in Cathedra Moysis* idem denotat ac, *docere legem Moysis, vel inculcare doctrinam Moysis*, metonymia subjecti pro adjuncto. vid. *Nic. Arnold. c. 1. p. 10.* Et hæc expositio contextui satisfacit. Nam de scribis & Phariseis sermo est, quorum doctrina Legi Moysis adversabatur. Posito Cathedram Moysis significare jus & potestatem regendi populum Israëliticum, & eum subji-

subjiciendi legi Mosis, ut vult *Job. Coccejus Tom. IV. opp. f. 34. conf. Salomon van Til in der Erklärung des Evana. Matth. p. 793.* Non tamen Salvator Pharisæis per Cathedram Mosis obedientiam absolutam attribuit, quia non probat, sed taxat illorum additamenta. *conf. Nicolaus Arnoldus c. l. Coccejus c. l. van Til c. l. Objic. (II.) Magistratui simpliciter esse obediendum. Rom XIII, 1. i. Petr. II, 13. Matth. XXIII, 32. Resp.* Obedientiam quilibet subditus suo magistratui summâ animi submissione exhibere jubetur, quicquid hoc non præstat, ordinationi divinæ sese opponit. Obedire tamen magis oportet DEO, quâ hominibus Act. V, 29. Paulus se subditum Cæsaris & Civem Romanum fateatur, sed salvo DEI cultu; sed sic, ut non desinat esse minister Christi. Christus docet; Pharisæos esse audiendos, sed non vult omnem doctrinam scribarum & Pharisæorum esse recipiendam, sed quæ ut ex Cathedrâ Mosis loquebantur, i. e. quæ ostendebant & indicabant tanquam verbum DEI & legem ea jubet observari. *Conf. Auctores supra citati. Objicit Spinoza (1) Religionem totam iustitiâ & charitate absolvi; DEum non habere aliud Regimen in homines, quam per Reges mundanos; DEum non debere concipi ut Iustum, ut legulatorem, hæc enim cum hominibus conveniant, non debere DEO proprie tribui. Resp. (1) In differentisti cum Principium est; Religionem totam iustitiâ & charitate absolvi. Hæc enim ratione quilibet opera externa faciens, quicquid sentiat, veram habebit religionem Quod plane absurdum est. Quicumque ergo DEum verè colere desiderat, is necessario verum de eo sensum habere debet. Cognitio veritatis, quæ ad intellectum spectat, antecedit, cultus, qui ad voluntatem refertur, sequitur. Ubi illa non est, ibi nec hæc esse potest. Ignoti enim nulla cupido. *conf. Diss. nostram de Relig. p. 15. §. 2. Quæ 4. Resp. (2) Falsum est; DEum non habere aliud regimen in homines quam per Reges mundanos. Audi Salvatoris vocem! Regnum meum non est de hoc mundo. His verbis mundana regna non tolluntur; Christus enim non confusionem, sed ordinem amat, sed regnum spirituale mundano contradistinguitur, & sic nullatenus includitur. Resp. (3) Insuper homo sapientissimum DEum reformate conatur. DEus in sacris literis non tantum ut iustus, sed etiam ut legislator describitur, eamque ob causam se ita revelavit, ut mortales eum non tantum ut misericordem, sed etiam ut iustum venerarentur. Malè quoque colligit Spinoza: iustum esse,**

se, legislatorem esse, hominibus convenit; Ergo DEO proprie tribui nequit. Ut formaliter respondeamus, mentem *Spinozæ* perfecto synogismo includimus: Quicquid hominibus convenit, id Deo proprie tribui nequit. Atqui *id* justum esse &c. hominibus convenit. E. DEO proprie tribui nequit. *Resp.* limitando majorem propositionem ex parte subjecti: Quicquid hominibus convenit, & in hominibus imperfectionem dicit, illud DEO proprie tribui nequit; sic concedimus majorem, Minorem vero negamus. Ipsa enim sana ratio dicitur, hæc prædicata in hominibus imperfectionem non dicere, sed potius perfectionem. Nunc telum retorqueo: Quidquid perfectionem in creaturis dicit, id eminentissimo modo DEO tribuendum: Atqui *id* justum esse &c. perfectionem in creaturis dicit. Ergo eminentissimo modo DEO tribuendum est. *Objic. (II)* Aut omnem auctoritatem & potestatem circa sacra Magistratui concedendam esse, aut imperium dividendum. *Resp. (I)* Negatur consequentia. Magistratus habet imperium à Deo, & eam ob causam ipsi obsequium debetur; reservanda tamen Deo, quæ Dei sunt. Do instantiam: Medicus circa artem ex illius præscripto dispensat. Ergone ars medica dividitur? Porro: Pater familias ex lege œconomix sua tractat, Ergone œconomia dividitur? sic Magistratus summâ gaudet potestate, imperiumque ad ipsum pertinet, sed exercitium potestatis limitatum est: Tenetur enim secundum leges divinas sibi præscriptas sua tractare. *Resp. (2)* Dominium in conscientias hominum nec Reges nec Ecclesiæ ministri habent. Non Reges, quia haberent aut à se, aut ab alio. Non illud, quia non est potestas nisi à DEO data Rom. XIII, 1. & nemo potest scrutari hominum renes; non hoc quia sic haberent à Deo, quod tamen falsum, ut ex supra notatis perspicere dabitur legenti. Si Ecclesiæ ministri, iterum à Deo haberent, quod tamen non tantum scriptura ignorat, sed & simpliciter negat Matth. XX, 15. Ergo. Jure merito dominium in conscientias soli DEO vindicatur, quippe qui illos non gladio, sed modo sibi arbitrario adgubernat. *Obj. (III.)* Hac ratione inter statum politicum & Ecclesiasticum suboriri contentiones posse, ut videmus inter Pontifices & Reges hebræos, & viam ad imperium sterni, ut in Papa Rom. patet. *Resp.* Committitur fallacia accidentis. Quilibet faciat quod suum est, quilibet sua servet jurâ, evitetur statuum confusio, sic omnia ordine & decenter fiunt. Atque hæc ad *Spinozianæ* argumenta dicta sufficiunt. Pontificiorum Prophas supra alligati Theologi solide solverunt nobisque hac ratione serias fecerunt. Proferamus ergo ad alia,

QUÆSTIO III.

An Princeps Christianus habeat jus aggratiandi circa homicidium?

§. I.

D THOMAS BARLOW. Lincolnienſis Episcopuſ in *Libr. cujuſ Tituluſ: Miſcellaneouſ & mighty Caſes of Conſcience cap. II. & III,* (ut refert D. Rechenbergiuſ in *Diſp. de jure principuſ aggratiandi circa homicidium negato 1703. hab. §. 57.*) aſſerit; omneſ leges divinaſ de pœniſ ſancitaſ eſſe forenſeſ & poſitivaſ, quæ non ex jure naturali ac morali fluant, ac adeo non omneſ homineſ ſemper obligent, proinde circa illaſ diſpenſationem habere locum; hinc ſpeciatiim *cit. Auror* legem pœnalem Gen. IX. 6. pro poſitiva tantum ac adeo mutabili vel diſpenſabili venditat. Suntqve hodie multi qui eandem ſententiam ſovent propugnantiqve. Edita eſt A. 1695. à DAVID. STAVINSKI, J. U. L. in *Academia Halenſi diſputatio cujuſ rubrica: De jure principuſ, pœnaſ lege divina determinataſ mitigandi vel remittendi*, in quâ idem aſſertum exhibetur ac defenditur: Summam hujus ſententiæ propoſuit Magnif. Dn D. FECHTIUſ in *Diſp. de Hiſtor. Caini & Abeliſ p. 44. An. 1704. edit.*, quam omnino vide. D. PHILIPPUſ LUDOVICUſ HANNEKENIUſ Theologuſ aliaſ celeberrimuſ in *Traët. de jure Gratiæ Principiſ Chriſtiani in reoſ noxæ capitalia it. in Diſp. eodem titulo inſcripta & Wittenbergæ excuſa Cap. I. & III. §. 9.* ſtatuit: Principem Chriſtianum in N. T. Eccleſiâ, tali, qui homicidium perpatravit, ſi poſtea ſerio pœnituerit & verbi divini Miniſtri penes principem interceſſerint, pœnam capitalem remittere debere. Hanc ſententiam ex profeſſo refutare aggreſſuſ eſt in *Diſp. ſupra citata D. Rechenbergiuſ. Eam vero iterum defendit D. Hannekeniuſ in Diſp. de miſericordia DEI fortuita. An. 1705. hab. cap. IV. §. 1. ſq.*

§. II Verum enim vero, quæquam hæc modo notata ſententia, ſpecioſiſ argumentiſ à ſuiſ autoribuſ corroboretur, nobiſ tamen negativa ſalvâ diſſentientium autoritate, verior eſſe videtur. Antequam autem noſtra argumenta adferamus, ſupponimus cum B. D. Thummo in *Explicat. Decal. p. 357. ſq.* (I.) dari quodaſ caſuſ, in quibuſ homicida veniam mereatur, utne capitali ſupplicio afficiendus à Magiſtratu. V. g. ſi cædeſ ſit fortuita, quæ ſit ex improviſo contra omnem intentionem, vel ſi cædeſ fiat in extremo neceſſi.

necessitatis casu, ubi nullum aliud medium ad defensionem suppetat. Pontificii quing; adhuc casus extra hosce fingunt, qui homicidas tueri possunt; sed hos solide refellit B. D. Thommsus c. l. p. 358 sq. (II.) supp. Hoc loco quæri de temerario & doloso homicidio, quando privatus homo, iræ & vindictæ studio abreptus, alium, in quem nullum vitæ aut necis jus habet, sponte trucidat. Hisce suppositis dico: *Princeps Christianus non habet jus aggratiandi circa homicidium.* De terminis in assertione hæc occurrentibus ut solliciti sumus necessum non est, quippe qui per se noti sunt. Probamus ergo thesin nostram (I.) ex *Mandato divino Gen. IX, 6. Quisquis effuderit sanguinem hominis, per hominem sanguis ejus effundatur: quia in imagine DEI fecit hominem.* Male textum hunc exprimunt LXX. Qui effuderit sanguinem hominis, אַרְי תֵּרֶם אִיּוּאֵל אֶבְרָהָם pro sanguine hominis, ejus quoque effundatur (sanguis) *Vulgaris* mutilare effert: *Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius, ad imaginem quippe DEI factus est homo.* Melius Targum Onkelos אַרְי תֵּרֶם אִיּוּאֵל: *Qui effuderit sanguinem hominis cum testibus, juxta sententiam judicalem sanguis ejus fundetur.* Et Targum Jonathan: *Qui effuderit sanguinem hominis per testes, condemnabunt judices ad necem.* Et qui effuderit absq; testibus, Dominus mundi olim vindictam ab eo sumet in die judicii magni. Pagninus & Arias Montanus, Tostati legentes vestigia, illud אַרְי ad subjectum referunt, quasi diceretur: effundens sanguinem hominis in homine seu per hominem, sanguis ejus effundatur. Verum accentus *Zakeph-katon* voci אַרְי impositus docet, ut Philologi hætenus observarunt, non post vocem אַרְי sed post אַרְי distinctionem faciendam esse. Et si vox hæc ad subjectum spectaret, incommodus ac ineptus emergeret, sensus: quid enim quæso est: *effundere sanguinem hominis in homine.* Quare תֵּרֶם אַרְי non ad subjectum, sed ad prædicatum referendum & præpositio כ instrumentally explicanda erit, ut sit idem ac *Per.* Hugo Grotius in *Annot. ad b. l.* singularis est, putans, non agi hic de morte homicidæ inferenda judicum pronunciato, cum tempore hoc; quo lata hæc lex, nulla fuerint constituta judicia: itaq; naturale jus talionis hic indicari verius, quod postmodum aucto humano genere, & in gentes distributo, judici permissum fuerit. Sed dicuntur hæc, non probantur. Si nulla tum constituta fuerint judicia, constituenda omnino erant, ne sine ordine regeretur per Noachum

chum ejusdemque filios plantandus orbis. Instituisse vero DEUM hoc loco judicia publica & armasse gladio Magistratus ad puniendum fontes & defendendum infontes, ex infra dicendis luculentissime patebit. *Ostrodus* aliiq; Sociniani, ut cum Anabaptistis, Schwenckfeldianis ac Weigelianis jus gladii Magistratui adimant, docent, textum hunc Mosaicum non continere mandatum Magistratui datum; sed comminationem ac prædictionem supplicii divini. Sed contrarium probat (1.) Ipsius DEI expositio. conf. Exod. XXI, 12. Lev. XXIV, 17. Num. XXXV, 16. (2.) exempla probata Jos. VII, 25. 2. Sam. IV, 12. 1. Reg. II, 24. 25. 31. 46. (3.) ratio: si prædictio simplex sine mandato hic intelligeretur, sequeretur oraculum hoc aliquid falsi continere: non enim homicidarum sanguis (de facto & eventu ipso loquimur) semper effunditur per hominem. Conf. *Nicolaus Arnoldus in Luc. in Ten. in b. l.* Sequitur ergo verba hæc intelligenda esse de mandato Magistratui dato, quod licet non semper & ubique executioni detur, non tamen propterea exspirat obligatio rei ad pœnam sustinendam & obligatio Magistratus ad eam inferendam. Ac proinde verbum futurum: EFFUSUS imperativè exponi commode potest, per *effunditor*, uti rectè *Vulgatus*, nec non *Tremellius* & *Junius* & etiam *B. Lutherus* expresserunt; notum enim est tempus futurum Hebræis sæpe pro imperativo poni, quod inter alia ex structura verborum decalogi atque imprimis præcepti 5. Exod. XX. constat. Advertendum insuper est, talem hic à DEO præscribi sanctionem, quæ ad mundi instaurationem ac proinde non solum Noachidarum familiam, sed & ad omnes ipsorum posteros spectat. Quâ de causâ & ad omnes omnino homines sive veteris, sive Novi Testamenti temporibus viventes, sive Judæi sint, sive gentes, extenditur. Vid. *Gerhardus LL. Theol. L. de Magistr. S. 2299.* *B. Feurborn in Anti-Ostrod. Diss. XXVII. Reverius Exerc. 59. in Gen. p. 237.* *B. Jacobus Henningius in Diss. de munimento securitatis Ec. ad b. l. Dn. D. Rechenberg c. l. S. 5.* *Pelargus in Comm. in b. l. Job. Coccejus Tom. I. opp. in b. l.* Denique ratio, cur sanguis sanguinem effundentis per judicem effundendus sit, probe expendenda est: *Quia in imagine DEI fecit hominem* inquit *Moses.* Ubi tenendum: imaginem DEI hic non considerari ratione naturalis possessionis, quasi quilibet homo post lapsū eam naturaliter adhuc haberet sed respectu præcedentæ divinæ creationis ac reparationis per Christum,

C

stum,

stum, ceu recte monet. D. *Fearbornius* c. 1. Quicumque ergo tam nobilem creaturam privato ausu interfecerit, is jure merito à Magistratu morti adjudicabitur. Prob. (II) *ex lege, qua constituitur; voluntarium & dolosum homicidam mortè plectendum esse.* Exod. XXI, 12. *Qui percussit quemquam ita ut moriatur, omnino morte plectitur.* Qv. (1) *quid hoc loco mandetur?* Homicidam mortè plectendum esse. Hoc mandatum tam ad vetus quam ad N. T. pertinet, quicquid etiam ogganniant *Sociamini.* Nec illud per Evang. abrogatum est. Concedimus equidem quam lubentissimè abrogatas esse ceremoniales omnes & forenses quasdam; quæ scilicet peculiarem formam & rationem illius populi judaici, quæ talis concernebant; sed leges naturales, morales, illæq; forenses, quæ spectabant Judæos quæ politiam in genere habentes, abrogatæ non sunt. Jam lex ista talis fuit sc. naturalis, quæ apud omnes gentes, etiam quibus Lex Mosaica ignota fuit, viguit & statim à Diluvio obtinuit, ceu ex loco supra explicato ad oculum patet. Hinc Salvator etiam eam juris N. T. esse à pertis verbis docet Matth. XXVI, 25. conf. Rom. XIII, 4. Apoc XIII, 10 & D. *Rechenb. Diss. cit. § V. 199.* Qv. (2) *Cui hoc mandatum injungatur?* Non cuilibet privato, sed magistratui. Nam jus pœnas sumendi non dependet ab arbitrio privato, vel penes dissolutam multitudinem est, ut *Thomas Hobbes de Cive c. XVI. §. 15 p. m. 306.* asserit. Rationes in promptu sunt; quia Gen. IX, 6. jus puniendi determinatæ personæ non multitudini defertur; & hoc mandatum h. l. repetitur. Hocq; facies bene constitutæ reipublicæ postulat. Si enim quilibet privatus hoc jus exercere posset, de omnibus actum esset. *Quis enim adeo felix, ut omnibus placeat? Itaq; non levi quilibet periculo expositus, dum uni displicuerit, displicebit omnibus.* Quot non orientur seditiones, si non tantum cuius privato hoc jus concederetur, sed & sub pretextu pœnæ speciem recti sibi formaret. Et quid? Ipsa scriptura privatam zelum, privatamq; vindictæ cupiditatem detestatur, soliq; Deo zelum, & vindictam vindicat. conf. Dn. D. *Henningius c. 1. Ex Scholasticis vid. Thom. 2. 2. qv. § 4. Art. 1. Sotus lib. 1. de just. qv. 1. art. 2. Navarrus in Man. c. XV. Sebast. Medicus in summâ de peccatis tit. 4. qv. 94. aliiq; citati apud Gregorium Sayrum Anglum in Clavi Regiâ Sacerdotum, casuum Conf. Lib. VII. c. X. p. 438.* Quamquam autem Magistratus hodie hoc jus immediatè non exercent, suos tamen habet ministros, per quos illud exercet vel exercere debet. Quod vero

vero quis facit per alium, id ipse fecisse putandus est. Pluribus hæc materia deduci posset; addenda quoque forent testimonia, tam Theologorum, quam Istorum & Politicorum, qui à nostra stant sententia; subjungendaq; argumentorum contrariorum resolutio; sed cum præter spem Dissertatio excreverit, & limites à Dn. Respondente præscriptos transgredi non liceat, ea publico reserveo discursui. *Conf. interea Dn. D. Rechenb. Diss. cit.*

QVÆSTIO IV.

An Magistratus illimitatum habeat jus in adiaphora, ita ut cæteri status excludantur?

PONTIFICII illimitatum jus in bona Spiritualia, satis impudenter vindicant Pontifici Romano, eumque supra omne, quod DEUS est, nefando prorsus conatu extollunt. PSEUDOPOLITICI, qui nimis liberales erga Magistratum Politicum esse volunt, cuncta in Religionis negotio à nutu & arbitrato Principum suspendunt. Hos inter omnino recensendus est THOMAS HOBES Sacrae Scripturae interpretationem, h. e. uti ipse exponit, jus controversias omnes determinandi, illi adscribit, penes quem est summum imperium civitatis *Lib. I. de Cive cap. XVII, art. 27. & cap. XV. Artic. 15.* Porro asserit: absolutam obedientiam subditos præstare debere Magistratui, in iis etiam rebus, quæ indirecte & per consequentiam in DEI contumeliam vergunt, contraque rectam rationem sunt v. gr. quando civitas imperat DEUM colere sub imagine. Unicum saltem articulum, de Jesu quod sit Christus, excipit, qui sit necessarius ad salutem de fide interna, cæteros omnes pertinere ad obedientiam tantum. In LEVIATH. autem suo 42. concedit hunc articulum negari externè posse, modo ne sponte id fiat, sed coacte & in ordine ab obedientiam legibus Patriis præstandam. *πρωτον ψευδ.* Hobbesii est, quod potestatem civilem summam ex pacto & conventionione hominum deriveret, in quâ cives omnem suam vim, potentiam & judicium tam in rebus sacris, quam profanis transtulit. vid. *ejus civi c. V. Artic. IX, & XI.* Quæ sententia Prov. VIII. 15. Rom. XIII. 1. sqq. è diametro adversa est. *conf. quæ supra Qv. I. diximus.* Quænam BENEDICTI SPINOSÆ hæc de controversiâ sit sententia, id expressis verbis in *Tract. Theol. polit.*

lit. c. 19. sub initium prodit: *Cum supra dixi illos, qui imperium tenent jus ad omnia solos habere & à solo eorum decreto jus omne pendere, non tantum civile intelligere volui, sed etiam sacrum, nam hujusmodi etiam interpretes esse debent & vindices.* QVO tendant Dn. D. CHRISTIANI THOMASII Disputationes, in quibus de juribus Principū agit, eruditus lector, qui falsis præjudiciis obrutus non est, primo intuitu animadvertit: De præfenti controversia imprimis conferri poterit *Disp. de Jure Principū circa adiaphora*, quam Dn. L. BRENETSSENIUS sub ejus præsidio defendit Halæ Ann. 1695. Perstrinxit eam in Academia Lipsiensi immortalis memoriæ Theologus *Job. Ben. Carpzovius*, F. in *Disput. eruditissimā de Jure decidendi controversias Theologicas*, quam omnino vide & quidem p. 59. 599. Errorem suum defendit Dn. D. *Thomasius in Program. Disp. de jure principis circa hæres. An. 1697. habet: præmisso item in Jürsten-Recht; Quem sequitur Dn. L. BRENETSSENIUS, cui se opposuit celeb. Dn. D. Stoll.*

§. II. Nos, quæquam *Fanaticorum* deliria, quibus Magistratui omnem potestatem adimunt, auctoritatemque debitam detrahunt, toto pectore detestemur, Pseudo-Politicorum opinioni tamen salvâ conscientia subscribere non possumus. Hinc sequentem assertionem ipsis opponimus: *Magistratus non habet illimitatum jus in res sacras, ut excludantur cæteri status.* Prob. (I) *quia hæ res totius sunt Ecclesia.* Ecclesiam autem non solus magistratus constituit, verum etiam reliqui status. Arguo: Quæcumque res ad totam Ecclesiâ pertinent, in illas Magistratus illimitatum jus non habet. Atqui res sacræ ad totam Ecclesiam pertinent. Ergo Magistratus in illos non habet jus illimitatum. De Majoris veritate nemo dubitat. Minorem probo, quia (1) omnia nostra sunt 1 Cor. III, 21. nobisq; cum Christo omnia donata sunt. Rom. VIII, 32. (1) quia vocatur Ecclesia sponsa Christi *Jes. LXI, 10. Joh III, 29. Apoc. XXII, 17. 2 Cor. XI, 2. Ps. XLV, 7.* Sicut jam sponsa particeps fit nominis, dignitatis & bonorum sui sponsi; Sic à Christo dicimur Christiani, ab eodem in consortium justitiæ & omnium cœlestium bonorum recipimur. Fideles audiunt membra Christi 2 Cor. X, 7. 1 Cor XII, 13. 14. & 17. Corpus Christi tanquam capitis Eph. IV, 15. Quodcumque ergo est Corpus Christi capitis, illud quoque particeps est omnium beneficiorum Christi, quia caput hoc dat corpori suo vigorem, vitam, sensum & motum, uti patet ex v. 16. conf. B. D. *Jac. Henningius* in

in *Disp. de jure fidelium in bona tam spiritualia quam corp.* §. 11. §. 8. celeb. Dn. D. *Schelvigius in Synops. Artic. XXIX. qu. 11. p. 333. §. 9.* Sice gr. jus vocandi Ministrum apud totam Ecclesiam est, quicquid *Pontificii, Calviniani* aliique contra sentiant; Nam Tota Ecclesia jubetur discernere inter doctores veros & falsos & probare spiritus *Matth. VII. 15. Gal. 1. 8.* & vocati non Presbyterii, non solius Magistratus, sed totius Ecclesiae ministri salutantur. Ratio ordinis tamen hic habenda, ut quisque agat quod suum. Ministerium examinat, ordinat & consecrat. Magistratus nominat, praesentat & confirmat. Populus consentit & approbat, vel etiam pro ratione circumstantiarum petit, postulat, aut nominat. Vid. B. *Job. Gerhardi Confess. Cathol. P. II. Lib. II. p. 1. §. 199.* B. *Nic. Hannis Demonstrat. minister. Lutherani p. 189. 261.* B. *Theod. Thummi Disp. de Legit. Vocat. Ministr. V. D. p. 31. §. 99.* Magnis. Dn. D. *Mascevi Disp. de Jure Majest. Eccl. c. IV. §. 1. §. 99.* Sic Magistratus jus habet in adiaphora vid. *Brunnem. de J. E. Lib. I. c. 2. §. 34.* Quid valeant Principes, tot variae docent ordinationes Principum Ecclesiasticae, in quibus aliae atque aliae caeremoniae praecipuntur. In mutandis vero adiaphoris, nimium & parum evitandum est, idque observandum; adiaphora ubi urgentur, desinere esse adiaphora. *Conf. B. Gerhardus de Ministr. Eccl. §. 288.* B. *Carpzovius Jctus in Confess. lib. 2. Def. 246.* & omnino circa hanc materiam legi meretur celeb. Dn. *Edzardi tract. de Caeremonia Eccl. An. 1705. Harab. edit. Prob. (II) Ex forma Ecclesiae externae, quam non monarchicam, nec democraticam, sed Aristocraticam esse deprehendimus. vid. Dn. L. Stolzen's nöthige Anmerkung vom Fürsten Recht p. 45. §. 9.* Hinc ergo, quamvis Populus exercitium juris, ordinis & reverentiae causa concedat Magistratui, non tamen propterea ille ab ipso jure excludendus est. Et quid? Ipsi Principes caeteris statibus hoc jus concedunt, quod ordinationes Ecclesiasticae aperte testantur. Sic, quod attinet vocationem Ministrorum Ecclesiae; *Ordinatio Eccl. Ducatus Mecklenb de A. 1650. Part 2. Von Erhaltung des Predigt-Amtes §. 3.* Zum andern: ita docet: *bermahnen wir alle/ daß sie zu diesem hohen Amvt/ darum der Sohn Gottes sein Blut vergossen hat/ so viel möglich ist/ tüchtige Personen suchen/ und dieselbe mit Vorwissen des Superintendenten/ der Gemeine praesentiren und sämtlich erfahren/ ob sie zienuliche Gaben haben/ und sind Gottsfürchtige Männer/ die nicht in öffentlichen Lastern leben/ und die Christliche Lehre ziemlich geternet haben/ und reine Lehre des Evangelii bekennen &c.* Alibi que ipsi Ecclesiae ministris in jungitur, ut conservent ritus Ecclesiasticos. vid.

D. Masovius c. l. Prob. (III.) *Exemplis Piorum Regum.* Constat ex sacris literis pios Reges cum consensu & consilio statuum reformasse Ecclesias, conf. Jos. xxiv, 1. sqq. 2. Paralipp. xxx, 1. xxxiv, 30. sqq. imo testatur sacra pagina, illos, qui proprio ausu ritus obtrudere conati sunt Ecclesiae, fuisse poenis gravissimis afflictos. conf. Jud. viii, 27. sqq. 1. Reg. XII, 28. sqq. XIII, 4. 5. 1. Sam. XIII, 12. sqq. 2. Reg. XVI, 14. sq. Sunt etiam quaedam in adiaphorum numero, quorum mutatio eximitur à civili potestate, e. gr. Sic Principi jus non competit, consuetum morem celebrandi Sabbathum die dominico abrogare, & alium diem cultui divino publico destinare, quemadmodum affirmat Dn. D. Joh. Sam. Strykius in *Disp. de Jure Sabbathi Cap. II. p. 57. Anno 1702. Hale hab.* conf. Dn. D. Masovius c. l. Dn. D. Seligmannus in *Disputat. de Sabbatho. p. 63. §. 3. Anno 1703 Lips. hab.* Plura qui desiderat, quod attinet materiam de Sabbatho, conferre poterit *Magnif. Dn. D. Fechtii Sched. de Sabbatho & Praefat. B. Dorstchae Comm. in 4. Evang. promiss. D. Joh. Augusti Stempelii Disp. Inaug. de Sabbatho Christianorum A. 1674. Lipsie Hab. B. Jacobi Henningii Disp. de moralitate Sabbathi Christiani Gryphow. An. 1688. hab. B. D. Val. Alberti Disp. de Sabbathi sanctif. Sc. An. 1691. Lips. hab. D. Joh. Dav. Schwertneri Vincias moral. Diei Dom. An. 1703. Pirna impress.*

QVÆSTIO V.

An Magistratus salva conscientia in rempublicam suscipere possit eos, quæ diversam à nostrâ religionem proficiuntur?

§. I.

POLITICORUM quidam, etiam quorum præcordia de meliore luto finxisse Titan videtur, quæstionem hanc affirmant, magis ad suam rationem status quam ad verbum divinum respicientes; dicunt enim diversitatem Religionis magis prodesse Principi, quam obesse, cum illa impediatur, ne subiecti concordēs in illum conspirent, throno detrudendum, quâ opinione Hugonotte Galliarum Reges imbucere laborabant.

§. II. Nos negamus. Status autem controversiæ hic est: (1) quæstio non est: An Magistratus diversas religiones, quæ jam certis conditionibus præscriptis in rempublicam sunt receptæ, civiliter tolerare possit aut debeat? sed (2) quæritur: An Magistratus, ubi una eaque vera est religio, possit salva conscientia falsas religiones in rempublicam suscipere? Et hoc est quod inficiamur. Prob. (1) quia Scriptura Sacra, ad quam etiam Princeps summa gaudens potestate adstrictus est, non tantum omnes mixtionis species dissuadet, sed vetat quoque imo damnat. Damnat & vetat connubia cum heterodoxis Exod. XXXIV, 16. Deut. VII, §. 4. Jos. XXIII, 13, damnat & detestatur cultum heterodoxorum, quod clarissima dicta evincunt tum in typis Lev. XIX, 19, Deut. XII, 9, tum expresso sermone Exod. XIII, v. ult, Deut. IV, 16. &c. In novo Testamento ipse Dulcissimus Salvator noster & Apostoli soletter dehortati sunt à sermone suoque pharisaico, ut ergo hæc omnia evitentur, recte facit Christianus Magistratus

6

si falsas religiones, quidquid etiam proprium interesse svadeat, non recipiant in rémpub-
 licam. Qui enim puro & sincero corde DEum colit, is ipsi acceptus gratusque est, largis-
 simamq; ab eo tanquam Fonte omnis bonitatis, accipit benedictionem. Qui vero alteram
 cordis sui partem alteram Deo consecrat, is maledictus est. Prob. (II.) Communitur DEus
 mala politica atq; publica falsæ deditis Religioni horumq; sociis Deut. VI. 45. sqq. sub ana-
 thematis poena sculptilia & vel aurum, vel argentum inde conflatum execratur Lev. XX. v.
 22. 23. vid. 2. par. VII. 19. Hof. VIII. 4. Amos II. 4. & IV. 6. Argumentor: Quicquid nil nisi
 damna adfert, id omni studio Christianus magistratus evitare tenetur; Ratio est, quia in-
 cumbit magistratui, ut qværat bonum sive conservationem Reipublicæ. Nunc substa-
 mo: Receptio falsarum Religionum in Rempublicam nil nisi damna affert per loca citata.
 Ergo. Prob. (III.) DEUS is, qui aliquid hac in causâ tentarunt, pœnas infligit gravissimas
 quod partim ex Historia Sacra, partim etiam ex profana constat. Fusius hæc deducta vide
 in *Disp. de Religionis falsa mixtaq; in republ. damno, quam A. 1667. Argentorati publica
 luci exposuit Celeb. Du. D. Balthasar Bebelius.* Prob. (IV) Diversitas Religionum mul-
 tas creat contentiones & dissensiones. Quilibet enim naturæ quodam ductu suam opi-
 nionem omnibus viribus tueri conatur, ac inde quotidie magna oriuntur dissidia, subver-
 sio audientium, & turbamenta regionum. Prob. (V) Jus majestatis Ecclesiasticum, quo
 Principes gaudent, respicit quoque curam religionis, quæ in eo consistit, ut Magistratus
 politicus, omnem in id convertat sollicitudinem, quo pura Religio in rempublicam intro-
 ducatur, introducta conservetur, jurisdictio Ecclesiastica debite exerceatur, res Ecclesiæ
 afferentur, nec in profanos aut privatos usus transferantur; Homines de DEo recte do-
 ceantur, blasphemia prohibeantur, idola & cultus manifestè impii tollantur, vid. Du. D.
Mashev. c. 1. cap. II. §. 4. Arguo: Quidquid juri Majestatis Ecclesiæ repugnat id Ma-
 gistratui Christiano approbare non licet. Atqui introductio falsarum religionum in rem-
 publicam repugnat juri Majestatis Ecclesiæ. Ergo. Obligno hanc controversiã verbis
 celeberrimi *Cas. D. Henrici Linckii, quæ in Disp. pec. valedictionis loco An. 1674. Fena hab.
 cap. I. §. 31.* exhibet: *Cum optare quidem sperare autem vix ac ne vix doctissime concordiam
 liceat, inter Scyllam quasi & Charybdin navigantes, Naviclerum imitemur necesse est, quo
 cum eo, quo cupis, pergere non possit, quo potest cursum dirigis, ac saepe velificatione muta-
 ra procellis ac tempestatibus obtemperat, ne si directum tenere velis, naufragium patiatur.
 Ita quoque in hujus quaestioni decisione progrediendum, ita nimirum si civitas vel regio
 variis religionibus occupata sit, ut sine totali internecione aut multâ sanguinis effusione
 unâ religio obtineri nequeat, tolerandas potius varias religiones, quam eversionem rem-
 publicam. Præstat siquidem qualem qualem habere potestiam ac aliquo modo propter reli-
 gionis dissidiam turbamam, quam penitus nullam. Hinc inquit cit Linckius, facile licet
 colligere, quantum Magistratus peccet tum in DEum, tum in subditos, varias, quas præ-
 sãverere poterat, in rempublicam Religiones voluntarie admittens. Quamvis enim non
 nulli conserant; diversitatem religionis Principi magis prodesse quam obesse, eum impe-
 diat ne subditis concordet in illum conspirent, quali opinione Hugonotti Gallia Reges im-
 buere laborarunt, tristitia tamen & intestina Bella Germania & Gallia hoc Politicorum
 placitum vanum esse demonstrant. Tu vero clementissime DEus, qui solus es Rex om-
 nium Regum & Dominus omnium Dominantium; qui stabilis & transfers Regna,
 dirige benignissime, tum Magistratus, ut secundum tuã divina mandata regant, tum sub-
 ditorum animos, ut promptissime obediant, quo tandem ex hac politiã terrenã incoelestem
 transferantur, in quã evacuato omni Principatu, potestate & virtute, TU eris omnia
 in omnibus, Tibi uni & soli sit Laus, honor & gloria in Seculorum*

Secula A M E N.

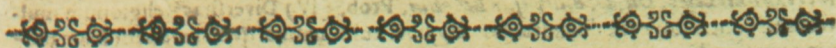
Sicut

Sicut in ungue leo, primoque ex gramine planta
Noscitur, ex cantu dumque probantur aves;
Sic cathedram scandens primò conamine VOE GI,
ingenium monstas de meliore luto,
Si licet augurio quicquam prædicere nostro,
Post hunc conatum commoda magna feres.

Per-eximio atque Doctiss. Dn. Respondenti gratulab. ser.

M. JACOBUS Burgmann/

P.P. & ad D. Nicol. Ecclesiastes, h. t. Acad. Rect.

Ad clarissimum Dn. VOEGIUM

DISPUTATURUM GRATULATIO.

Aquissimum enim est, ut iis, qui in bonis studiis tempus
omne consumunt & publicis simul documentis, quantâ
alacritate & contentione viam decurrant, quâ a Deo at-
que Parentibus calcanda ipsis proposita est, demonstrant, non suc-
cessus tantum a DEO & uberrimam benedictionem adprecemur,
sed laudibus quoque ipsorum, omnium bonorum judicio commeri-
tis, adplaudamus. Mihi certè eò majores ejus rei sunt causæ, quo
indefessum magis in meis quoque scholis, privatis publicisque dili-
gentiam præstas, ut quotidie oculis meis obverseris, ipsoque adeò
facto testeris, quam seriò constanterque ad finem respicias, studiis
Tuis præstitutum. Quare veneror DEUM, qui hunc Tibi animum
indidit, sine cujus Numine nihil est in homine, sive quo nihil fru-
ctuosum est & salutare, ut eam Tibi mentem illibatam conservet,
eoque deducat Studia Tua universa, ut aliquando ebuccinandæ
ipsius gloriæ & promovendæ multorum hominû salutis inserviant.
Scr. VII. Martii M D CCVI.

**Jo. FECHT, D. P. P. Conf. Duc. Adess.
& Distr. Rostoch Sup. Fac. Theol Senior.**

Clard

ULRIC. CHRISTOPH. VOEGEN,

Reverend. Parentis de Ecclesiâ Christi optime meriti Filio,
Paternis Vestigiis insistenti

S. P. P.

UT Capita controversa de Magistratu Politico & in Cathedra Academica Theologicè tractentur, & explicentur, tum propter eos, qui Magistratum gerunt, & imperant, tum propter eos, qui Magistratui parent, hodie quam maximè necessarium judico. Illorum conscientia erudiendæ & informandæ sunt, ne Fanaticis aures probeant. Horum animus excitandus, ut debitam Magistratui præstent obedientiam. Huc collimat erudita V. Disputatio *Optime VOEGE*, de laudabili hoc conatu Tibi gratulor ex toto pectore, Deumq; precor, ut Studiis Tuis porrò gratiam adspiret, eaq; provehat ad commoda Ecclesiæ, ac gaudia & solatia Paterna augenda. Vale.

J. N. QUISTORPIUS

D. P. P. & Superintend.

Plurimum Rev. Amplissimum atqve Præcellentissimum

DOMINUM CASPARUM VOEGEN, rostoch.

*Ecclesiæ, quæ Semlovii in Pomer. Suecica colligitur, Pastorem Vigilantissimū,
Dominum Fautorem ac Fratrem in Christo honoratissimum.*

Qui Virtutis genuinæ igniculos in pectore suo alit, non in obscuro laet, sed in publicum prodit. Ea enim virtutis indoles est, ut, quum fieri potest, se se exferat. Qui mente Veritati cœlesti addicta gaudet, non potest non publice eam profiteri. Solet equeidem malevolorum cohors eorum conatus reprehendere, odioq; prosequi maximo, qui, cum Benignissimum Nomen facultatem concesserit, veritatem divinam ex sacris literis nostris; libris symbolicis haustam probant propugnanteq; At vero in cujus animo virtus residet, is hisce cavillationibus non supprimitur, sed magis magisque ad perficiendum DEI opus excitatur. Quo hæc dicta tendant, *Vir Plur. Reverende*, facili negotio animadvertere poteris, dum Filium Tuum longe dilectissimum in publicâ Cathedrâ Academicâ Disputationem, quâ desideris ipsius satisfacturus festinante calamo conscripsi, defendentem tuis necernis oculis. Hicce Tuus Filius Virtutem in pectore gerit, veritatemq; reverenter colit, id quod publico hocce Exercitio Tibi suisq; Patronis maxime venerandis luculenter satis demonstrat. Mentem ad quosvis bonos laudabilesq; conatus adspirantem summum ipsi indidit Numen; Eorum vitat mores, qui Scholas negligunt, suoq; ingenio plus iusto indulgent. Frequenter sedulo Theologorum nostrorum Collegia, imprimis ea, quæ Magnus noster *FECHTIUS*, quem DEUS T. O. M. in Academix nostræ Ornamentum, in Ecclesiæ, suæq; splendidissime Familiæ Solatium quam diutissime conservet! Studiosæ juventuti aperit, de quo ipsum hujus CONSUMMATISSIMI THEOLOGI testimonium expressis loquitur verbis. Eâ quoq; diligentia meis hæctenus Scholis privatissimis quotidie interfuit

fuit, ut ipsius mores mihi jam sint cognitissimi: Dicam paucis sine adulatione, quod res est; DEum pio animo colit, Præceptores filiali cultu profegitur, monita Tua Paterna maximis in deliciis habet. Hoc sanè, *Vir Plur. Rev.*, qui adhuc dulcissimæ Tuæ Costæ Jacturam ardentissimis deplorat lacrymis, summum Tibi adferre poterit solatium, Ego in-terea gratulor ex toto pectore *T. Plur. Rev. Dignitari* de tam egregio Filio, qui vestigiis paternis maxime laudabilibus ita insilit, ut aliquando singulari cum fructu Eccle-siæ præfici valeat. Benedicat porro DEUS, qui fons bonitatis est, egregiis ipsius studiis, ut finem hunc consequantur exoptatissimum. De cætero me favori precibusque tuis commendo, Vale. Scribeb, Festinanter in Museo d. 6. Martii An. 1706.

T. Plur. Rev. Dignitati Addictissimus

GEORGIUS FRID. Niehenc^{us} L. Præses.

MIVOEGI celfo conatu sacra revolvis,
Augmentum studiiis quæris ubique tuis.
Det DEUS, auspiciis succedant omnia bonis,
Sit bonus introitus; exitus atque bonus.

*Hicse paucissimis lineolis Clar. DN. Resp. Fautori ac Amico suo cer-
tissimo gratulari, memoriamq; sui commendare voluit*

OPPONENS

LAURENTIUS HARTWICH RAVE

Ystad - Scano - Svecus.

MONSIEUR.

Tous ceux, qui ont l'honneur de vous connoître, ne sont que trop persuadés de votre étude insatiable, & ne peuvent pas se lasser d'admirer assez les beaux talens de votre rare esprit; Ceux qui n'ont pas ce même honneur là, seront contrainsts de l'admirer dans vos écrits. Je ne doute pas, Monsieur, que non seulement vous vous acquerés par là, l'estime de tout ce qu'il y a d'honnêtes gens au monde, mais, vous pouvés être très-assuré, que vos veilles vous seront un jour récompensés selon vos mérites, par les honneurs, qui vous confèrera votre Chere Patrie, & c'est ce que sonhaite de voir bientôt

MONSIEUR

Votre très humble & très affectionné, Serviteur.

T. B. de RAPPOLT.

Somnia Spinosa solidè male sana refutas,
Improba fac melius, si potes, invidia.
Macte animo forti; sic præmia digna negabit
Nunquam Cœlestis Gratia, summa dabit.

*Itaclare - Docti DN. Respondentis Amicè ac Fautori sui honora-
tissimi laudabilibus eonatiibus applaudit*

OPPONENS

TORERUS SCHALROTH,

Westro-Goth-Svecus SS. Theol. Stud.

EO - Beg 2002

01 A 6739

datum: 2008

Sb.

D.

Reh. ✓

4/1
Zi

DISSERTATIO

Quaestiones No

MAGIS
POL

PSEUDO-POLITICIS

Goële Fort

SUMME REVERENDÆ

SUB PR

VIRI CELEBERRIMI
atque EXC

DN. GEOR

Stylized initials

Philosophiæ Doctoris, nec
DOMINI FAUTORIS, ac
omni obsequii &
suspiciet

ALMÆ RO

AUDITORIO MAJ
Placido Clariss, Dnn.

ULRIC. CHRIS

Semlov-Pomera

ROS

Typis NICOLAI SCHWIEG

